

Checklist 2 Programma van Toetsing en Afsluiting

Editie 2023 – 2024

Inleiding

De [Wet Voortgezet Onderwijs 2020](#) bevat drie artikelen over het programma van toetsing en afsluiting (PTA): over de inhoud ([2.60a](#)), de vaststelling ([2.60b](#)) en de eventuele wijziging ([2.60c](#)). De WVO 2020 bepaalt in artikel 2.60b dat het bevoegd gezag het programma van toetsing en afsluiting vaststelt en voor 1 oktober aan de kandidaten en tevens aan de inspectie toezendt. De WVO 2020 bepaalt wat in ieder geval in het programma van toetsing en afsluiting opgenomen moet worden. In de onderstaande checklist zijn die zaken opgenomen die in ieder geval geregeld moeten worden, en zijn zaken opgenomen die in de praktijk door veel scholen als gewenst beschouwd worden.

Het PTA heeft twee functies. In de eerste plaats is het een document om kandidaten, ouders/verzorgers, docenten en directie te informeren over de inhoud, vorm, weging e.d. van het schoolexamen. Het PTA dient daarom voor kandidaten zo leesbaar en helder mogelijk te zijn. In de tweede plaats verantwoordt de school met het PTA de inrichting van het schoolexamen aan de inspectie.

Op 1 augustus 2022 is de [Wet voortgezet onderwijs 2020](#) van kracht geworden. Deze nieuwe wet is een modernisering in tekst en opbouw van de voorafgaande Wet en van diverse regelingen waaronder het Eindexamenbesluit en het Inrichtingsbesluit. De nieuwe WVO 2020 bevatte op de ingangsdatum geen inhoudelijke aanpassingen ten opzichte van de vorige wet. Grote delen van het Eindexamenbesluit zijn onderdeel geworden van de nieuwe Wet. Enkele bepalingen hebben een plek gekregen in het [Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#). Het Eindexamenbesluit is daarmee vervallen.

Regelgeving

In de WVO 2020 is ten aanzien van het programma van toetsing en afsluiting in artikel 2.60a, 2.60b, 2.60c en 2.60e het volgende bepaald (hier verkort weergegeven; zie voor de letterlijke tekst de regelgeving zelf):

- Het bevoegd gezag stelt jaarlijks voor 1 oktober een programma van toetsing en afsluiting (PTA) vast voor het desbetreffende schooljaar. Het PTA vermeldt in ieder geval:
  - a. welke examenstof van het examenprogramma in het schoolexamen wordt getoetst;
  - b. welke door het bevoegd gezag vast te stellen examenstof in het schoolexamen wordt getoetst;
  - c. de inhoud van de toetsen die onderdeel uitmaken van het schoolexamen;
  - d. de wijze waarop en tijdvakken waarbinnen de toetsen en herkansingen van het schoolexamen plaatsvinden;
  - e. de regels voor de wijze waarop het cijfer voor het schoolexamen voor een kandidaat tot stand komt.
- Het bevoegd gezag draagt er zorg voor dat ten aanzien van de schoolexamentoetsen in het PTA duidelijk en herleidbaar wordt aangegeven welke schoolexamentoetsen bijdragen aan de afsluiting van:
  - a. de verplichte examenstof van het examenprogramma die behoort bij het schoolexamen;

- b. de examenstof van het examenprogramma die behoort tot de verplichte examenstof van het centraal examen, maar die ook in het schoolexamen zal worden getoetst;
- c. examenstof die is gekozen door het bevoegd gezag.
- o De examencommissie stelt jaarlijks een voorstel op voor een examenreglement.
- o Het bevoegd gezag wijkt bij de vaststelling van het PTA slechts af van het voorstel, nadat het bevoegd gezag:
  - a. overleg heeft gepleegd met de examencommissie; en
  - b. de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd.Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs zendt deze schriftelijke motivering zo spoedig mogelijk aan de examencommissie en de medezeggenschapsraad.
- o Het bevoegd gezag behoeft voor het vaststellen van het PTA de instemming van de medezeggenschapsraad.
- o Het bevoegd gezag zendt jaarlijks voor 1 oktober het vastgestelde PTA aan de kandidaten en de inspectie.
- o Het bevoegd gezag kan het PTA na 1 oktober slechts wijzigen:
  - a. in het geval van een bijzonder onvoorziene omstandigheid die leidt tot praktische onuitvoerbaarheid van het programma van toetsing en afsluiting; of
  - b. ter verbetering van een kennelijke onjuistheid of kennelijke onvolledigheid in het programma van toetsing en afsluiting.
- o De examencommissie wordt vooraf in de gelegenheid gesteld om te adviseren over een wijziging.
- o Het bevoegd gezag wijkt bij de vaststelling van een wijziging van het PTA slechts af van het advies van de examencommissie nadat het bevoegd gezag:
  - a. overleg heeft gepleegd met de examencommissie; en
  - b. de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd.
- o Het bevoegd gezag behoeft voor het vaststellen van het PTA de instemming van de medezeggenschapsraad.

Nieuw in deze checklist/aanpassingen t.o.v. versie 2022-2023

In deze checklist, versie 2023-2024, zijn de volgende aanpassingen gedaan ten opzichte van de checklist van 2022-2023:

Technische aanpassingen

1 Alle verwijzingen naar het voormalige Eindexamenbesluit en de Wet zijn vervangen door verwijzingen naar de WVO 2020 en het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 zoals van kracht op 1 januari 2023.

2 Waar relevant is de formulering geactualiseerd. Bijvoorbeeld de vervanging van “directeur” door “rector/directeur”.

Inhoudelijke aanpassingen

Er zijn geen inhoudelijke wijzigingen in deze checklist.

Checklist Programma van Toetsing en Afsluiting			
Nr.		Noodzakelijk	Gewenst
	<i>Procedurele aspecten</i>		
1	De examencommissie doet jaarlijks een voorstel voor een programma van toetsing en afsluiting en legt dit voor aan het bevoegd gezag ¹ .	○	
2	Door of vanwege de rector of directeur is nagegaan of het programma van toetsing en afsluiting per vak voldoet aan de eisen gesteld in het examenprogramma wat betreft inhoud en vaardigheden.	○	
3	Het programma van toetsing en afsluiting is vastgesteld door het bevoegd gezag ² en ter instemming voorgelegd aan de medezeggenschapsraad.	○	
4	Het programma van toetsing en afsluiting is voor 1 oktober aan de kandidaten verstrekt of toegezonden.	○	
5	Het programma van toetsing en afsluiting is voor 1 oktober aan de inspectie toegezonden.	○	
	<i>Reikwijdte</i>		
6	In het programma van toetsing en afsluiting is opgenomen voor welke kandidaten (afdeling, cohort, leerjaar) het bepaalde van toepassing is.	○	
7	In het programma van toetsing en afsluiting is opgenomen voor welk schooljaar de tekst van toepassing is.	○	

¹ De examencommissie hoeft niet zelf het examenreglement en het PTA te maken. Bij het opstellen van het PTA spelen de vaksecties een belangrijke rol. De commissie moet er wel voor zorgen dat er op tijd een voorstel voor een PTA ligt waar zij vertrouwen in heeft. De examencommissie hoeft ook niet zelf schoolexamentoetsen te maken of toetsen te controleren. Wel moet zij nagaan of de wijze waarop de schoolexamens tot stand komen voldoende kwaliteit garandeert.

² Het bevoegd gezag van een school voor voortgezet onderwijs wijkt bij de vaststelling van het programma van toetsing en afsluiting als bedoeld in artikel 2.60a, eerste lid, slechts af van het voorstel van de examencommissie, bedoeld in artikel 2.60e, eerste lid, onderdeel b, nadat het bevoegd gezag:

- overleg heeft gepleegd met de examencommissie; en
- de afwijking schriftelijk heeft gemotiveerd.

Checklist Programma van Toetsing en Afsluiting			
Nr.		Noodzakelijk	Gewenst
	<i>Algemene bepalingen</i>		
8	Het programma van toetsing en afsluiting hanteert consequent de juiste terminologie m.b.t. de in het examenreglement genoemde soorten (school)examens.	O	
9	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt per vak duidelijk en herleidbaar welke toetsen bijdragen aan de afsluiting van: a. de verplichte examenstof van het examenprogramma die behoort bij het schoolexamen; b. de examenstof van het examenprogramma die behoort tot de verplichte examenstof van het centraal examen, maar die ook in het schoolexamen zal worden getoetst; c. examenstof die is gekozen door het bevoegd gezag.	O	
10	Het schoolexamen bevat per vak in ieder geval de voor het schoolexamen verplichte eindtermen van het examenprogramma in dat vak.	O	
11	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt per vak de inhoud van de schoolexamertoetsen.	O	
12	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt per vak de wijze waarop het schoolexamen plaatsvindt.	O	
13	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt per vak het tijdvak (de periode) waarbinnen de schoolexamertoetsen plaatsvinden. ³	O	
14	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt de tijdsduur van de schoolexamertoets.	O	
15	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt per vak de herkansingsmogelijkheden van de schoolexamertoetsen en het tijdvak (de periode) waarbinnen de herkansingen aanvangen.	O	
16	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt de wijze van herkansen.	O	

³ De school bepaalt in ieder geval de periode waarin het bedoelde schoolexamenonderdeel plaatsvindt, niet een specifieke datum. Dit, omdat in de werkelijkheid van de school altijd uitzonderingen zullen plaatsvinden: herkansingen, gespreid examen i.v.m. bijzondere omstandigheden etc.

Checklist Programma van Toetsing en Afsluiting			
Nr.		Noodzakelijk	Gewenst
17	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt de wegingsfactoren van de onderdelen van het schoolexamen.	O	
18	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt de toegestane hulpmiddelen per vak.		O
	<i>Afsluitend karakter⁴</i>		
19	Schoolexamentoetsen en praktische opdrachten die deel uitmaken van het schoolexamen hebben een afsluitend karakter. Dit houdt het volgende in:	O	
a	- onderdelen (eindtermen) uit het examenprogramma worden bij voorkeur niet meer dan één keer getoetst;		O
b	- de schoolexamentoetsen bevatten een substantiële hoeveelheid leerstof;		O
c	- het aantal schoolexamentoetsen is per vak beperkt.		O
20	Het programma van toetsing en afsluiting bevat uitsluitend schoolexamentoetsen. Voortgangstoetsen, formatieve toetsen e.d. maken geen deel uit van het programma van toetsing en afsluiting. ⁵		O

⁴ De WVO 2020 bepaalt in artikel 2.51 dat het bevoegd gezag leerlingen in staat stelt ter afsluiting van de opleiding een eindexamen af te leggen. In artikel 2.53 bepaalt de WVO 2020 dat een eindexamen voor ieder vak kan bestaan uit een schoolexamen, uit een centraal examen of uit beide. Tevens bepaalt de WVO 2020 in artikel 2.60e. dat de examencommissie de taak heeft het afsluitend karakter te borgen. Het schoolexamen heeft derhalve een afsluitend karakter, vandaar dat item 19 als geheel noodzakelijk is. Dat geldt ook voor de onderdelen van het schoolexamen. Het afsluitende karakter kenmerkt zich door: summatieve toetsen, dus geen voortgangs- en diagnostische toetsen, huiswerkopdrachten en beoordeling van aanwezigheid, te laat komen etc. en een beperkt aantal toetsen per vak, dus geen stapeling van kleine tussentoetsen. De exacte uitwerking van het afsluitend karakter is aan de school, vandaar dat 19a, 19b en 19c als wenselijk zijn aangeduid.

⁵ Puur juridisch is het mogelijk om andere toetsen dan schoolexamentoetsen op te nemen in het PTA. De VO-raad adviseert nadrukkelijk om uitsluitend schoolexamentoetsen op te nemen in het PTA, omdat vaststelling en eventuele wijziging op voorstel van de examencommissie door het bevoegd gezag en met instemming van de MR moet plaatsvinden, en wijziging alleen in zeer bijzondere omstandigheden mogelijk is. Daardoor is het aanpassen van 'gewone toetsen' die opgenomen zijn in het PTA vrijwel onmogelijk.

Checklist Programma van Toetsing en Afsluiting			
Nr.		Noodzakelijk	Gewenst
21	Alle schoolexamentoetsen voldoen qua inhoud en vorm aan de voorwaarden van een volwaardig schoolexamen zoals die kunnen zijn opgesteld door de examencommissie of vastgelegd in het toetsbeleid van de school.	○	
	<i>Praktische opdrachten</i>		
22	Het programma van toetsing en afsluiting geeft per vak en per praktische opdracht een duidelijke omschrijving van de eisen waaraan de praktische opdracht moet voldoen of vermeldt de wijze waarop de kandidaat deze informatie kan verkrijgen ⁶ .		○
23	Het programma van toetsing en afsluiting geeft per vak en per praktische opdracht aan wanneer de praktische opdracht moet zijn afgerond en/of ingeleverd.	○	
	<i>Profielwerkstuk</i>		
24	Het programma van toetsing en afsluiting geeft voor het profielwerkstuk een duidelijke omschrijving van de eisen waaraan dit moet voldoen of vermeldt de wijze waarop de kandidaat deze informatie kan verkrijgen.	○	
25	Het programma van toetsing en afsluiting geeft – indien van toepassing – voor het profielwerkstuk een fase-indeling en vermeldt de eventueel daaraan verbonden wegingsfactoren voor het eindcijfer profielwerkstuk of de wijze waarop het cijfer tot stand komt.	○	

⁶ Voor de hand liggende eisen zijn de volgende: hoeveelheid studielast, keuzevrijheid van onderwerp en aanpak, uitvoering alleen of samen, te gebruiken hulpmiddelen, presentatievorm.

Checklist Programma van Toetsing en Afsluiting			
Nr.		Noodzakelijk	Gewenst
	<i>Handelingsdelen⁷</i>		
26	Het programma van toetsing en afsluiting geeft – indien van toepassing – per vak voor elk handelingsdeel een duidelijke omschrijving van de eisen waaraan dit moet voldoen of vermeldt de wijze waarop de kandidaat deze informatie kan verkrijgen.	O	
27	Het programma van toetsing en afsluiting vermeldt – indien van toepassing – per vak voor elk handelingsdeel het uiterste inlever- of handelingsmoment.	O	
	<i>Maatwerk</i>		
28	Het programma van toetsing en afsluiting regelt per vak wat er gebeurt met het schoolexamencijfer als de leerling gebruik maakt van de terugvaloptie bij het examen in een vak op een hoger niveau. Het schoolexamencijfer kan niet worden omgerekend en de inspectie moet altijd toestemming verlenen. Zie voetnoot voor uitgebreide toelichting. ⁸	O	

⁷ Het begrip ‘handelingsdeel’ of ‘handelingsopdracht’ komt als voorgeschreven toetsvorm niet (meer) voor in de Examenprogramma’s. In het verleden werd in veel examenprogramma’s met een handelingsdeel een opdracht aangeduid die niet met een cijfer werd beoordeeld, maar waaraan ‘voldaan’ moest worden. Het ‘voldoen’ aan de opdracht van het handelingsdeel was dan een vereiste om het schoolexamen te kunnen voltooien. Een beoordeling ‘onvoldoende’ was niet mogelijk.

Als een school in het PTA een handelingsdeel opneemt als schooleigen invulling van een deel van het examenprogramma, zal de school helder moeten maken in de examenregeling (examenreglement en PTA) dat handelingsdelen per definitie ‘voldaan’ moeten zijn, omdat zonder afgesloten handelingsdeel er geen eindcijfer voor het schoolexamen kan worden vastgesteld.

⁸ Wat als een leerling gebruik wil maken van de terugvaloptie met het SE dat ook op het hogere niveau is afgelegd? Het uitgangspunt is dat het schoolexamencijfer blijft staan. Wanneer blijkt dat er een grote discrepantie is tussen het schoolexamenprogramma op het hogere niveau en het geëigende niveau, is het aan de school om vóóraf te bepalen hoe zij deze discrepantie willen wegwerken. Dit dient de school in hun PTA aan te geven. Bij voorkeur worden eventuele discrepanties afgedekt voordat het centrale examen in het eerste tijdvak plaatsvindt, zodat de school in staat is ook op het eigen niveau een schoolexamencijfer te genereren door de diverse onderdelen opnieuw te beoordelen volgens het PTA op het eigen niveau. Alleen dan kan het cijfer van het schoolexamen na het eerste tijdvak in het kader van de terugvaloptie worden veranderd. Dit vereist wel dat de inspectie toestemming moet verlenen. Het is in alle gevallen niet de bedoeling dat het schoolexamencijfer op het hogere niveau wordt omgerekend naar het geëigende niveau.

Checklist Programma van Toetsing en Afsluiting			
Nr.		Noodzakelijk	Gewenst
29	Voor versnellers wordt, indien noodzakelijk, een apart programma van toetsing en afsluiting opgesteld.	O	
30	Voor “overstappers” wordt een apart programma van toetsing en afsluiting opgesteld, zodat zij alsnog kunnen voldoen aan de exameneisen die de school heeft gesteld in het PTA dat behoort bij de schoolsoort waarnaar de kandidaat “overstapt”. Het omrekenen van behaalde resultaten is niet toegestaan. (Dit geldt bijvoorbeeld voor leerlingen die overstappen van 3havo naar 4gl/tl en van 5vwo naar 5havo).	O	
	<i>Rekenen</i>		
31	Leerlingen zonder wiskunde in het pakket krijgen een apart schoolexamen rekenen. ⁹	O	

⁹ Per augustus 2019 is de rekentoets afgeschaft. Voor leerlingen met wiskunde in het pakket worden de rekenvaardigheden geïntegreerd in de eindtoetsing voor wiskunde. Leerlingen zonder wiskunde krijgen vanaf schooljaar 2020-2021 een apart schoolexamen rekenen.